

Lest, sett og hørt

Den forfengelige eventyrfortelleren

«Det gør ikke noget at være født i Andegaarden, naar man kun har ligget i et Svaneæg!» Dette sitatet fra Den grimme Ælling kunne være mottoet for H.C. Andersens liv. Faren var skomaker, moren en drikkelig vaskekone. Men med sitt geni ble H.C. Andersen en av Europas mest berømte diktere.

Jackie Wullschlager

H.C. Andersen

En eventyrfortellers liv. 572 s, ill. Oslo: Damm, 2003. Pris NOK 398
ISBN 82-496-0563-2

Jackie Wullschlager er litteraturkritiker og kulturjournalist i *Financial Times*. Hun ønsker å belyse dikterens personlighet og sette ham inn i en kulturell sammenheng. Til dette har hun brukt brev, dagbøker og samtidige beretninger. Hun loser leseren trygt og kronologisk gjennom dikterens liv mens hun hele tiden peker på sammenhenger mellom liv og diktning.

Hans Christian Andersen ble født i Odense i 1805. Faren lærte ham å bli glad i litteratur, men han døde da sønnen var 11 år gammel. Moren kunne verken lese eller skrive, men hun var ærgjerrig på sønnens vegne. H.C. Andersen vokste opp med følelsen av at han var spesiell og annerledes enn alle andre. Med 13 riksdaler i oppsparte lommepenger reiste han alene til København som 14-åring for å komme inn i kunstens verden. Han levde på nødens rand inntil han i 1822 fikk kontakt med en rik velgjører som gav ham en månedlig understøttelse i flere år og bekostet latinskole for ham.

Han bestemte seg for å bli forfatter og skrev reiseskildringer, romaner, dikt og skuespill. Men det er som eventyrforfatter han tilhører verdenslitteraturen. H.C. Andersen skrev i alt 156 eventyr og historier. Han skapte sin egen stil, nær knyttet til talespråket, med en overdådighet av detaljer og innslag av absurditet. For voksne lesere avdekket han menneskelig dårskap og fordommer og tegnet vesener og situasjoner som er blitt en del av vårt felles referansearkiv. Uten å overfortolke viser Wullschlager hvordan mange av eventyrene har selvbiografiske trekk. Det er åpenbart at det er han som er den triumferende stygge andungen, men han er også den trofaste lille havfruen, den standhaftige tinnsoldaten, den kongetro nattergalen, det depressive grantreet og den fortapte lille piken med svovelstikkene.

H.C. Andersens liv som klatrer på

samfunnsstigen gav ham en grunnleggende usikkerhet, og Wullschlager viser hans umettelige behov for anerkjennelse og beundring. De første eventyrsamlingene gjorde ham kjent, og resten av livet levde han som en vandrør gjennom Europa, der han søkte inspirasjon og berømmelse. Han var forfengelig stolt av sitt vennskap med kongelige personer og kunstneriske frontfigurer.

Seksualitet

På det seksuelle området fortøner Andersens følelsesliv seg tvetydig. Formodninger om homoseksualitet har dukket opp med jevne mellomrom. Wullschlager gjør mye ut av saken og bruker brev og dagboknotater i sin argumentasjon. Det er ingen tvil om at Andersen gjentatte ganger var betatt av menn. Han skrev brev og brukte sterke ord om sine følelser. Det var ikke uvanlig med varme vennskap mellom åndslivets menn i romantikkens tidsalder, og brevvekslingen hadde ofte en litt oppstylt tone. Kanskje gikk Andersen lenger enn periodens ekstravagante stil, men det er fullt mulig at slike brev mer uttrykte en bønn om uforbeholden anerkjennelse enn et ønske om mer intim kontakt.

H.C. Andersen var flere ganger forelsket i kvinner. Men det var alltid noe halvhjertet i hans atferd. Han skrev frierbrev til kvinner som var forlovet eller av andre grunner uopnåelige. Hans store kjærlighet var den svenske sangerinnen Jenny Lind. Eventyret *Nattergalen* er en hyllest til Jenny Lind og hennes kunst. Dagbok og almanakk forteller om seksuelle fantasier knyttet til henne. Wullschlager har gode holdepunkter for å hevde at Andersen led av seksualangst. I Paris lot han seg overtale av sine venner og gikk på bordell flere ganger. Men han gjorde aldri mer enn å snakke med den prostituerte. Wullschlager viser overbevisende hvordan Andersens seksuelle frustrasjoner kommer til uttrykk i mange av eventyrene.

H.C. Andersens hypokondri er enda et eksempel på hans selvopptatthet. Han var

Carl Christian Vogel von Vogelstein: Portrett av H.C. Andersen, 1841. Foto Die Staatlichen Kunstsammlungen, Dresden

redd for sykdom og engstelig for det meste. På nattbordet hadde han ofte en lapp der det stod: «Jeg er skindød.»

Døden opptrer ofte i H.C. Andersens diktning. Han var ikke redd for den, han var redd for å bli glemt. Hele livet jaktet han på beundring og ros. Det fikk han, men han ønsket alltid mer. Han oppnådde aldri varig, nær kontakt med noen mann eller kvinne. Han forble et ensomt menneske.

I 1872 ble han alvorlig syk, med magesmerter, kvalme og skiftevis forstoppelse og diaré, senere avmagring. Han fikk diagnosen leverkreft og døde i 1875. Cancer coli kan være en mer sannsynlig diagnose.

Jackie Wullschlager plasserer H.C. Andersen som en stor og original dikterpersonlighet midt i Europas kulturliv. Biografien er fengslende og gir voksne lesere lyst til å ta frem dikteren igjen. Å lese ham på dansk gir det beste bildet av tidsånden, men det finnes iallfall én god norsk oversettelse (1). I bibliotekene står den blant barnebokene. H.C. Andersen kunne laget en historie av det.

Per Joachim Lund
Oslo

Litteratur

1. Andersen HC. Samlede eventyr og historier. 3 bd. Oslo: Den norske bokklubben, 1985–87.